

Riksbankens företagsintervjuer

MAJ 2009

■ Riksbankens företagsintervjuer i maj 2009

Tecken på stabilisering men oro för bakslag

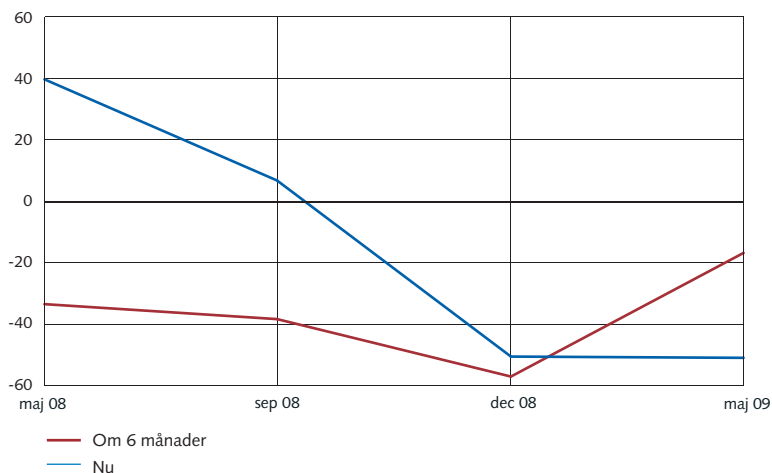
I vårens samtal med företagen framträder en bild av viss stabilisering och försiktig optimism efter höstens och vinterns branta konjunkturlägesnedgång. Det är framförallt inom industrin och handeln som de tydligaste tecknen på stabilisering av produktion och försäljning återfinns. Samtidigt är oron för ett bakslag i konjunkturutvecklingen stor, vilket delvis hänger ihop med det fortsatt kärva finansieringsläget. Finansieringssituationen sedan föregående undersökning i december tycks ha förbättrats något, framförallt till följd av en bättre fungerande marknadsupplåning via företagsobligationer och certifikat. Företagen rapporterar också att lönekostnaderna väntas bli lägre än tidigare. Fler företag än tidigare talar om sänkta priser framöver. Enligt företagen kan huvuddelen av effekterna från den svaga kronan på företagens prissättning redan ha uppkommit.

Riksbankens intervjuer med företag från det svenska näringslivet ägde huvudsakligen rum under maj 2009 och omfattade 62 företag¹.

Ungefär två tredjedelar av de intervjuade företagen uppfattade konjunkturläget som dåligt, medan de flesta övriga företag, främst inom handel, ansåg det vara tillfredsställande. Svaren innebär att företagens uppfattning om det rådande konjunkturläget i stort sett är densamma som vid den föregående undersökningen i december 2008 (se diagram 1). En markant förändring sedan föregående undersökning är emellertid att bara en tredjedel av de kontaktade företagen nu förväntar sig en ytterligare försämring av konjunkturen. Bortsett från byggnadsindustrin gör de flesta företag bedömningen att konjunkturen börjat stabiliseras. Särskilt tillverkningsindustrin noterar tecken till uppgång, om än från mycket låga nivåer.

¹ För en utförligare redovisning av undersökningens syfte, metod och urval etc. hänvisas till "Utföringen av Riksbankens företagsintervjuer", 2009-02-02 (www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens_foetagsintervjuer).

Diagram 1. Omdömet om konjunkturläget nu och om ett halvår
Nettotal

Källa: Riksbanken

Anm. Frågan avser företagens omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att konjunkturläget är (förväntas bli) bra (bättre) respektive dåligt (sämre). Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer", 2009-02-02 ([www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens företagsintervjuer](http://www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens_foetagsintervjuer)).

Stabilisering i otakt

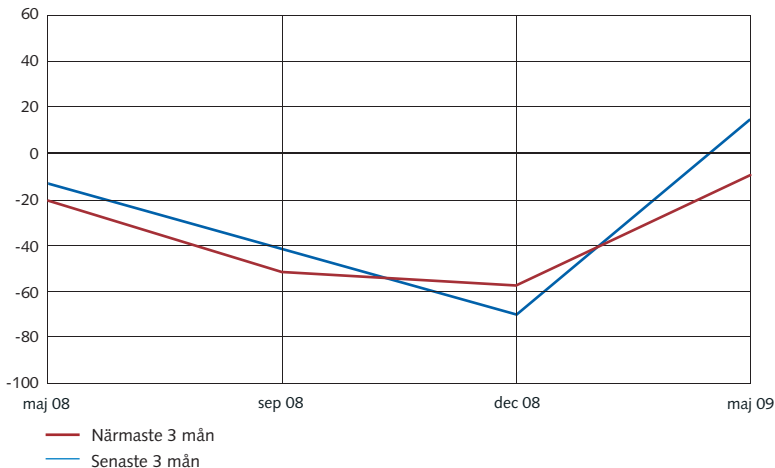
Det finns dock tydliga skillnader mellan olika branscher. Medan dagligvaruhandeln i stort sett bedömer läget som tillfredsställande och det inom exportindustrin syns vissa ljusglimtar, är läget sämre inom övrig handel, främst med elektronikprodukter. Ett betydligt sämre läge råder inom byggsektorn, som vid sidan av kundernas försiktighet i den rådande situationen, nämner svårigheter att få finansiering för nya projekt. För de flesta företag som ingår i undersökningen har emellertid finansieringssituationen förbättrats något sedan Riksbankens föregående undersökning i december. Bidragande är också att värdepappersmarknaderna börjat fungera igen, även om det sker till höga kostnader för emittenterna.

Ljusglimtar för industrin

De flesta företagen i Riksbankens intervjuer ansåg att konjunkturläget efter den branta och snabba nedgången nu är mycket svagt: "konjunkturläget är tufft; jag vet inte vilka kvantitativa termer man kan använda, men tufft är det." Flera företag gjorde emellertid också bedömningar som att "det har börjat stabilisera sig från en väldigt låg nivå" och "det har planat ut från slutet av första kvartalet och bottnat". Några exportföretag har noterat en ökning av efterfrågan, om än begränsad till vissa marknader. Andra tecken på att nedgången hejdats och att konjunkturen kan ha stabiliserats är att delar

av industrin sett en ökad ordergång (se diagram 2). Man bör dock vara försiktig med att tolka uppgifterna om ordergången eftersom företagen själva inte bedömer det som ett tecken på att en allmän uppgång skulle vara nära förestående.

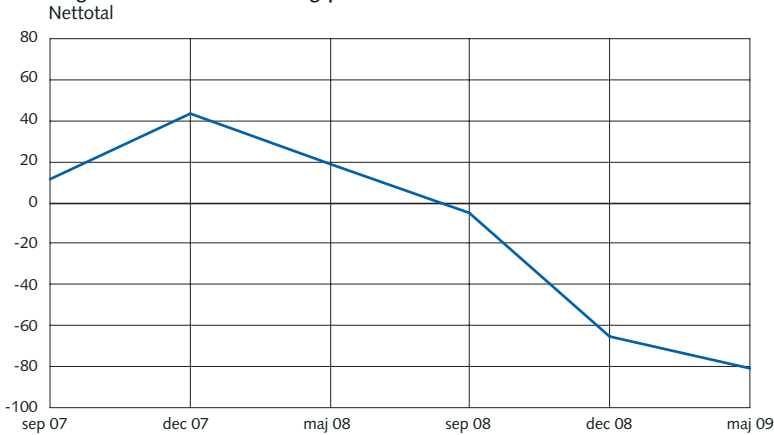
Diagram 2. Ordergången till industrin
Nettotal

Anm. Frågan avser företagens ordergång de senaste tre månaderna och en bedömning av utvecklingen de närmaste tre månaderna. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att ordergången ökat (förväntas öka) respektive minskat (förväntas minska). Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer", 2009-02-02 (www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens_foetagsintervjuer).

Överlag fanns en mycket stor osäkerhet om konjunkturutvecklingen de närmaste sex månaderna. Ett flertal företag uttryckte en viss oro inför utvecklingen i höst: "det är ganska så hög sannolikhet för ett "W", det vill säga att vi ser en uppgång nu och sedan ser vi en stagnation under semestrarna och sen, efter semestrarna, kommer det att ske en nedgång igen". Flera industriföretag planerar att förlänga semestertoppen i produktionen under sommarmånaderna. Dessutom pågår eller planeras förhandlingar med fackföreningarna om arbetstiden. Några företag uttryckte en oro för underleverantörernas situation som man bedömde skulle kunna förvärras ytterligare efter sommaren. Oron avsåg att finansiellt svaga underleverantörer kan komma att pressas mellan lägre försäljningsintäkter och låsta fasta kostnader.

Diagram 3. Industrins investeringsplaner kommande halvår

Källa: Riksbanken

Anm. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett en ökning respektive en minskning av investeringarna de kommande sex månaderna. Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer", 2009-02-02 ([www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens företagsintervjuer](http://www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens_foetagsintervjuer)).

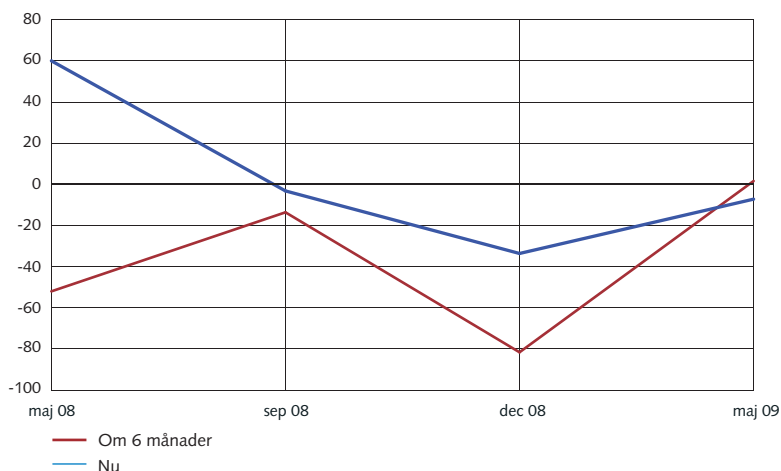
I den föregående undersökningen framgick att företagen lagt om sina investeringsplaner främst på grund av den kraftigt minskade efterfrågan och svårigheterna att få finansiering. I maj bekräftade många företag att tidigare planerade investeringsprojekt skjutits upp. Projekt som man redan hunnit påbörja slutförs emellertid i de flesta fall liksom investeringar som är absolut nödvändiga för att upprätthålla produktionen men de allra flesta av de tillfrågade företagen har för avsikt att minska sina planerade investeringar ytterligare (se diagram 3). Det framgick också i intervjuerna att företagen försöker undvika att göra neddragningar inom forskning och utveckling eftersom dessa har stor betydelse för deras framtida konkurrenskraft.

Förtroendet återvänder till handeln?

I samtal med företagen inom handeln uppger många företag att de sett en något förbättrad försäljning under mars och april vilket också avspeglar sig i företagets omdöme om konjunkurläget (se diagram 4). En kommentar var "det känns inte längre som ett stort svart hål". Samtidigt finns en utbredd oro för effekter på försäljningen av utvecklingen efter sommaren då många varsel övergår i arbetslöshet. Många handlare betonar också att kunderna förskjutit sina inköpsmönster från dyrare till billigare/mera prisvärda produkter samt att priskonkurrensen tilltagit. Butikskedjor med lågprisprofil är mera hoppfulla om framtiden jämfört med övriga företag. Flera lyfter också fram skillnader mellan olika delar av landet med en relativt god försäljning i Stockholmsområdet medan utvecklingen är betydligt svagare bland annat i Västra Sverige.

Företagen inom dagligvaruhandeln är generellt sett något mera positiva till utvecklingen medan sällanköpshandeln i högre grad förväntar sig fallande volymer framöver. Dessa företag betonar i än högre grad än dagligvaruföretagen att priskonkurrensen blivit hårdare med mycket rabatter, kampanjer och realisationer. Sällanköpsföretagen uppger också ofta att de anpassar sitt sortiment genom att ta in mer av enklare/billigare produkter.

Diagram 4. Handelsföretagens omdöme om konjunkturläget nu och om ett halvår
Nettotal

Källa: Riksbanken

Anm. Frågan avser företagens omdöme om konjunkturläget nu och om sex månader. Nettotalen i diagrammet är saldot mellan andelen företag som uppgett att konjunkturläget är (förväntas bli) bra (bättre) respektive dåligt (sämre). Se även "Utformningen av Riksbankens företagsintervjuer", 2009-02-02 ([www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens företagsintervjuer](http://www.riksbank.se/Press&publicerat/Riksbankens_foetagsintervjuer)).

Svag höst och vinter väntar för byggföretagen

Även om alltså många företag i vårens undersökning hoppas eller förväntar sig att ett bottenläge har passerats gäller detta inte byggsektorn. Byggföretagen räknar med en fortsatt nedgång under hösten, ett mycket svagt 2010 och i flera fall ingen uppgång förrän 2011 eller 2012. En vanlig kommentar är att de projekt som nu avslutas ersätts av få och små projekt samt att betydande effekter i form av minskad sysselsättning uppkommer efter sommaren. Orderingången har för flera företag fallit med uppåt 50 procent jämfört med 2008 och framförallt rasar bostadsbyggandet. Denna generella bild från de stora byggföretagen bekräftas av industriföretag och tjänsteföretag som är beroende av konjunkturutvecklingen i byggsektorn; bland annat arkitekt- och uthyrningsföretag.

Ett allmänt problem i byggsektorn uppges vara bristen på finansiering. Byggföretagen menar att bankerna är obenägna att finansiera

nya byggprojekt. Samtidigt finns det tecken på att det låga ränteläget samt subventioner av ombyggnader och reparationer stimulerat efterfrågan för småhustillverkare och mindre företag i byggsektorn. Regeringens ökade anslag för infrastruktursatsningar välkomnas av byggföretagen men huvudeffekterna av dessa förväntas uppstå med några års eftersläpning.

Prisutvecklingen i byggsektorn uppges av de flesta företag som fallande mot bakgrund av en markant prisnedgång på vissa insatsvaror och en "knivskarp konkurrens" om uppdragen. Vissa företag upplever också ett ökat intresse från stora utländska byggföretag för större uppdrag på den svenska marknaden. En annan relativt vanlig kommentar är att omstruktureringar inom branschen kommer att öka mot bakgrund av att många mindre och medelstora företag har stora svårigheter.

Företagens finansieringssituation är fortsatt besvärlig

Riksbanken genomförde i mars en separat finansieringsenkät till samtliga företag som tidigare medverkat i Riksbankens företagsintervjuer. Finansieringsenkäten visade dels att en del företag inte fick den finansiering man sade sig behöva, dels att vissa finansieringsformer hade minskat betydligt i omfattning. Det senare gällde tillgång till finansiering via certifikat- och obligationsprogram som företagen i mars inte ansåg vara tillfredställande.

I maj uppgav en knapp övervikt av företagen i undersökningen att tillgången till finansiering hade förbättrats det senaste kvartalet jämfört med kvartalet innan. Ungefär 10 procent av företagen uppgav på en direkt fråga att de inte hade fått den finansiering som de ville ha. Motsvarande siffra i finansieringsenkäten i mars var 14 procent. Skillnaderna är dock inte så stora att man kan dra tydliga slutsatser om att finansieringssituationen för de företag som hade problem i mars nu påtagligt skulle ha förbättrats. I samtalen framgår att företagens finansieringsproblem delvis är av olika art. En del företag ägnar mycket tid och möda åt att lösa de löpande finansieringsbehoven medan andra företag framförallt anser att finansiering för expansion och investeringar är det stora problemet. En majoritet av företagen som upplevde begränsningar med finansieringen ansåg att det var "bankernas begränsade utlåningskapacitet" som var det främsta hindret.

I samtalen med företagen framträder en tydlig bild att finansieringssituationen är ett orosmoment för många. Företagen uttrycker denna oro på olika sätt. Det kan bland annat handla om att man inte

vågar lita på bankernas löften om fortsatt finansiering i framtiden. Flera företag rapporterar också om banker som har velat förhandla om avtal och ändra i lånevillkoren vid en för företaget svår situation. Många företag anser att bankernas marginal har blivit orimligt hög. Flera företag föreslog att staten och regeringen genomför åtgärder som underlättar kreditgivningen till företagen till rimliga villkor och priser exempelvis genom att ge det statliga bostadsfinansieringsbolaget SBAB möjligheter att låna ut till företag. De åtgärder som regeringen har beslutat om, det vill säga utökade kreditramar till Exportkreditnämnden och kapitaltillskott till AB Svensk Exportkredit, omnämns spontant i positiva ordalag av företagen. Regeringens åtgärder har underlättat finansieringen och genomförandet av exportaffärer. Dessa omnämningen förekommer ofta i sammanhang där det uppges att konkurrensen bland bankerna i Sverige och Norden har blivit sämre till följd av att utländska banker inte förefaller vara villiga att öka sin utlåning eller till och med väljer att dra sig tillbaka från den svenska bankmarknaden.

Upplåning på marknaden för företagsobligationer anser företagen fungera bättre än tidigare även om upplåningen huvudsakligen sker med förhållandevis kort löptid. Flera stora företag nämner dock att de har lyckats emittera obligationer med lång löptid i år. Det förefaller ändå som att företagen fortfarande anser att marknaden för företagsobligationer normaliseras endast långsamt. Det tycks också som att en del företag avskräcks av dagens förhållandevis höga priser (räntor) på lång upplåning.

Det låga pristrycket består

Den generella bild som företagen förmedlar är ett fortsatt lågt pristryck som bara delvis motverkas av stigande importpriser till följd av den svaga kronan. Ett vanligt förekommande uttalande från företagen är att det är "svårt att höja priserna i rådande läge". Det tyder på att det svaga konjunkturläget för närvarande skulle vara en central faktor i företagens prissättningsplaner. Det finns dock skillnader mellan de olika företagen i undersökningen. För företagen inom handeln som har en hög andel import i försäljningen spelar naturligtvis växelkursen en viktig roll. Av företagens svar att döma ska huvuddelen av den försvagade kronans effekter på försäljningspriserna slå igenom inom ett halvår och kan således redan ha slagit igenom i prissättningen. Till bilden av det allmänt låga pristrycket hör att ett totalt av de 62 intervjuade företagen påpekade att det för deras del inte främst handlar om en avtagande prisökningstakt framöver utan snarare om fallande priser. I varje undersökning som hittills har genomförts

har ett litet antal företag talat om fallande priser, vanligen till följd av snabb teknikutveckling och stora produktionsvolymerna som gör det möjligt att sänka priserna, men i denna omgång är det alltså fler företag än tidigare som talar om sänkta priser. Uttalanden om sänkta priser förekom i alla sektorer, alltså även inom handeln, men var vanligast inom byggsektorn.

Många företag hänvisar till en ökad priskonkurrens på krympande marknader samtidigt som flera viktiga kostnader fallit. Det senare gäller bland annat prisnivån på olika råvaror som tidigare kraftigt ökade i pris, exempelvis olika metaller och livsmedel. Många företag nämner också att transportkostnaderna har blivit billigare.

Lönekostnadernas utveckling följer i de flesta fall ingångna treårsavtal för innevarande år. Inför 2010 har företagen en tydlig förväntan om att löneökningarna blir lägre än vad som varit fallet det senaste året. Löneglidningen kommenteras ofta med ordet "obefintlig". Inom industrin har ett nytt ramavtal gett möjlighet till att minska både arbetstiden och lönerna. Företagen välkomnade den ökade flexibilitet som avtalet för med sig. Företagen menade själva att det har inneburit att man har kunnat behålla arbetskraft i reserv i den händelse efterfrågan plötsligt skulle öka igen. Lönekostnaderna har också i viss mån dämpats av att avtalsenliga löneökningar på några håll har skjutits upp.

Företagen tillfrågas om sitt eget omdöme om produktivitetens utveckling den senaste tiden. Sedan mitten av 2008 har det vanligaste omdömet varit att produktiviteten, såsom företagen uppfattar den, fallit till följd av avtagande efterfrågan och minskat kapacitetsutnyttjande med bibehållna fasta kostnader. Den tekniska effektiviteten inom till exempel tillverkningsindustrin anses däremot kontinuerligt ha förbättrats. Företagens omdömen om sin produktivitetsutveckling var i maj mer positiv än vid föregående undersökning i december. Detta svar kan tyda på att en del av företagen nu hunnit anpassa sina produktionsplaner och personalbehov till en lägre efterfrågan.

Har större delen av växelkursens genomslag på de inhemska priserna redan inträffat?

Växelkursens betydelse för företagen varierar mycket mellan olika branscher och även mellan företag inom samma bransch. Av de företag i undersökningen som tillfrågades om växelkursens betydelse svarade tre företag av fyra att växelkursförändringar hade en påverkan på företagets priser inom ett halvår. Fördröjningen beror bland annat på hur långa valutasäkringskontrakt företaget ingår och på hur långa avtal man har med olika leverantörer. Det tydligaste sambandet mel-

lan växelkursen och priserna gäller för företag som har en stor andel import i sin produktion och försäljning. För andra företag är sambandet mellan kronan och företagets prissättningsplaner mer komplicerat. Flera av de exporterande företagen hade svårt att direkt relatera en växelkursförsvagning till ändringar i priserna, vilket tyder på att växelkursen inte förefaller vara den viktigaste faktorn i prissättningen. Det är därför heller inte självklart att företagen för närvarande vill sänka priserna (i utländsk valuta) för att ta en större marknadsandel även om en svag kronkurs skulle göra det möjligt. Det i sin tur kan bero på flera olika faktorer. En kan vara att den aktuella situationen är mycket speciell; att sänka priserna vid ett mycket kraftigt bortfall i efterfrågan kan av företagen bedömas som utan effekt när osäkerheten i marknaden är så stor. En annan förklaring kan vara att företagen sätter priserna i det importerade landets valuta. I så fall tenderar växelkurssvängningar att ha en relativ liten effekt på företagets exportpriser, däremot varierar försäljningsintäkterna i kronor naturligtvis mer.

Sveriges riksbank
102 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se